

випадку дятли вибирали найбільш освітлені сонцем місця, що може бути пов'язано, в першу чергу, з кращим виділенням соку. Дятли живились соком по 1-2 ос., часто втрачаючи звичну обережність. Як правило, для вживання соку вибирались молоді та середнього віку дерева (це стосувалось усіх порід).

Цікавий випадок спостерігали 23-29.04.97 р. у ботанічному саду ЛДУ по вул. Кирила і Мефодія у Львові. В цей період розпочала цвісти магнолія. Самець звичайного дятла (тоді тут зустрічалися також середній і сирійський дятли, але соком не живились), відшукав заглиблення у стовбурі на висоті біля 2 м, де постійно виділявся сік магнолії, і протягом багатьох днів ласував цим соком. Дятел відвідував магнолію переважно в першій половині дня, де затримувався протягом 20-35 хв. Про здобування соку дерев дятлами в умовах урбанізованого ландшафту до цього часу в літературі не згадувалось. Ми вважаємо, що це питання слід ще досліджувати.

У Шацькому національному парку протягом 1996-98 рр. виявлено 9 дубів віком до 30-40 років, у яких на висоті 0.7-2 м у багатьох місцях була розбита кора. На цих же, ще цілком здорових деревах, що розріджено росли в світлих сосняках, звичайний дятел вибивав отвори щорічно на одних і тих самих ділянках стовбура або поруч біля них. В цих місцях на дубах за 3 роки почав руйнуватись камбій, що звичайно впливає на подальшу якість деревини. Однак, такі випадки у квітні-травні є поодинокими. Можливо дятли видовбували ці отвори не завжди для споживання соку дубів. Такі випадки теж вимагають детальних досліджень. Загалом, значення соку дерев у кормовому раціоні дятлів ми вважаємо досі недостатньо дослідженим. Вимагає додаткового аналізу і гіпотеза, що живлення соком співпадає з найскладнішим "голодним періодом" у житті цих птахів (Гладков, 1951), оскільки частота вживання дятлами соку помітно відрізняється на різних ділянках ареалу і, можливо, у різні роки.

Аналізуючи отримані дані, приходимо до висновку, що в умовах заходу України "кільцювання" дерев дятлами зустрічається значно рідше, ніж у Росії. Можливо, це пов'язано з відмінностями в чисельності дятлоподібних в лісах наших широт, зі структурою лісових угідь та кормовими ресурсами.

Таким чином, можна припустити, що явище "кільцювання" дерев дятлами більш характерне для північно-східних регіонів. Тому в наших умовах не може йти мова про шкідливість вищезгадані діяльності дятлів.

Успішність розмноження лелеки білого *Ciconia ciconia* в Україні у 1992-98 рр.

В. Грищенко

Канівський природний заповідник

Дослідження успішності розмноження лелеки білого *Ciconia ciconia* проводилися в рамках програми моніторингу, яка стартувала у 1992 р. (Грищенко, 1994). Інформація збиралася на постійних пробних ділянках площею від кількох десятків до кількох сотень квадратних кілометрів. На них знаходилося від 3-5 до 30 гнізд лелеки білого, іноді більше. Для більшості з цих ділянок є дані за 2-5 років. На кінець листопада 1998 р. база даних моніторингу нараховувала 193 записи з 20 областей України. Поки що отримано зовсім мало інформації з півдня і сходу України, проте, дослідженнями охоплено основні місця гніздування лелеки білого, що робить

зібрану інформацію репрезентативною. Найповніші дані отримано по Середньому Придніпров'ю.

За міжнародною методикою для характеристики успішності розмноження лелеки білого використовуються три основних показники: середня кількість дорослих пташенят на пару, яка брала участь у розмноженні (JZa); середня кількість дорослих пташенят на успішну пару (JZm) і частка неуспішних пар (%HPo). Середні багаторічні значення цих показників для України наводяться в таблиці 1.

Таблиця 1

Середні показники успішності розмноження лелеки білого в Україні у 1992-98 рр. (n=182)

Показник	M±m	SD	lim
JZa	2.57±0.05	0.73	0.80-4.33
JZm	2.96±0.05	0.63	1.25-4.56
%HPo	13.30±1.03	14.17	0.00-63.64

В цілому семирічний період досліджень був в Україні сприятливим для лелек. Успішність розмноження залишалася стабільно високою. Лише 1997 р. виявився "провальним" – чисельність лелек практично на всіх пробних ділянках знизилася, кількість пташенят у гніздах була найнижчою, а частка неуспішних пар — найвищою. На деяких ділянках вона перевищувала 60%, а JZa був меншим за 1.0. Як показав проведений аналіз, основними причинами такої ситуації стали несприятливі умови зимівлі та міграції (Грищенко, 1998). У 1994 р. показники були дещо нижчі за середні багаторічні. В інші роки — близькі до середніх або перевищували їх. Частка неуспішних пар була найнижчою в 1995 р. — 6.9%.

Таблиця 2

Середні показники успішності розмноження лелеки білого *Ciconia ciconia* у різних регіонах Європи

Регіон	Період	JZa	JZm	%HPo	Джерело
Центральна Європа	1973-78	1.87	2.62	28.5	Profus, 1991
Німеччина, Саксонія-Ангальт	1989-97	1.92	2.57	25.2	по: Kaatz, 1997, 1998
Німеччина, Шлезвіг-Гольштейн	1971-98	1.62	2.40	33.3	U. Peterson, усне повід.
Словаччина	1951-84	2.09	2.56	18.3	Štollmann, 1989
Чехія	1984-94	2.20	2.74	19.9	по: Rejman, 1996
Угорщина	1985-92	2.44	2.78	14.1	по: Jakab, 1996
Польща, Лешнівське воєводство	1974-90	1.96	2.61	22.9	Kuźniak, 1994
Румунія, повіт Сібіу	1988-97	2.07	2.76	20.6	по: Philippi, 1997
Югославія, Воєводіна	1970-85	2.33	2.78	15.7	Pelle, 1989
Естонія	1954-84	1.96	2.66	26.6	Veromann, 1989

Кількість пташенят у виводках була найбільшою в 1996 р. Показник JZm на багатьох ділянках перевищував 4.0. У 3 гніздах виявлено по 6 пташенят (1.1%, n=264, 28 ділянок), в 1 — навіть 7 (0.4%). Проте, через порівняно високу частку неуспішних пар загальна успішність розмноження (JZa) відрізнялась від інших

років вже не так істотно. У 1995, 1996, 1998 рр. вона залишалася практично стабільною на рівні приблизно 2.8-2.9 пташенят на пару.

Г. Кройц (Creutz, 1988) писав, що роки, коли JZa перевищує 2.0, а JZm — 3.0, можна вважати успішними для лелек. В Україні лише в 1997 р. JZa був меншим за 2.0, а JZm не досягав 3.0 тільки тричі — у 1992, 1994 і 1997 рр. Взагалі, рівень успішності розмноження лелеки білого в Україні один з найвищих у Європі (табл. 2). Більший у нас і відсоток великих виводків. Так, частка виводків з 6 пташенятами у європейських країнах, як правило, не перевищує 0.10-0.25% (Grischtschenko, 1997). В Україні ж вона становить 0.40% (n=1734).

Виявлені регіональні відмінності в успішності розмноження лелек. Так, у Західній Україні вона достовірно менша, ніж у Середньому Придніпров'ї і на північному сході країни (Чернігівська, Сумська і частина Полтавської обл.). Причому, це проявляється як на багаторічних даних, так і в матеріалах за окремі роки (табл. 3). Лише частка неуспішних пар приблизно однакова (різниця статистично не достовірна).

Таблиця 3

Успішність розмноження лелеки білого в окремих регіонах України

Регіон	n	JZa	JZm	%НРо
Багаторічні дані:				
Західна Україна	70	2.28±0.08	2.65±0.06	14.0±1.9
Середнє Придніпров'я	63	2.75±0.09	3.21±0.08	14.3±1.7
Північно-Східна Україна	29	2.86±0.14	3.16±0.12	9.6±2.3
1996 р.:				
Західна Україна	7	2.35±0.16	2.82±0.15	12.6±5.7
Середнє Придніпров'я	13	3.21±0.22	3.67±0.20	12.6±2.6
Північно-Східна Україна	6	3.17±0.37	3.51±0.29	7.8±4.3
1998 р.:				
Західна Україна	13	2.35±0.15	2.73±0.09	14.5±3.9
Середнє Придніпров'я	10	3.12±0.19	3.41±0.20	8.1±2.5
Північно-Східна Україна	5	3.21±0.21	3.55±0.33	8.6±4.2

До поведінки виводків попелюха *Aythya ferina* на Поліссі

О. Гришук

Львівський державний університет ім. І. Франка

Дослідження проводились у червні-липні 1997-98 рр. на риборозплідних ставах с.Піша та на оз.Пісочне розташованому в рекреаційній зоні на території Шацького ДПНП у Волинській обл. Вивчалися добова активність, поведінка та міжвидові відносини попелюха *Aythya ferina*.

Встановлено, що величина виводків попелюха на риборозплідних ставах становить 9.7±1.7 (n=21), а на оз.Пісочне 3.1±1.5 (n=9). У вказаний термін спостерігаються пташенята різних вікових груп від пуховиків до майже оперених (групи А-Е за Ісаковим, 1963). На оз.Пісочне спостерігалися тільки пуховики трьох вікових груп (групи А-В).

На риборозплідних ставах самки перебувають з виводком протягом доби, тоді, як на озері вони регулярно покидають виводок на 20-50 хв. вранці і ввечері, її

Західне відділення Українського орнітологічного товариства
Прикарпатський університет ім. В. Стефаника
Державний природознавчий музей НАН України
Івано-Франківський краєзнавчий музей
Івано-Франківська обласна організація
Українського товариства охорони природи

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ПТАХІВ

Матеріали VII наради орнітологів Західної України
присвяченої пам'яті Володимира Дзедушицького
/22.06.1825 – 18.09.1899/
(м. Івано-Франківськ, 4-7 лютого 1999 р.)

4-7 лютого 1999

м. Івано-Франківськ

Львів – 1999